

OSPOLUPRÁCA ŠKÔL A PODNIKOV V RÁMCI DUÁLNEHO SYSTEMU VZDELÁVANIA

Michaela Strižencová

Výskumný ústav národohospodársky, Ekonomická univerzita Bratislava

The Dual System of Vocational Education has a long tradition in Switzerland as well as in Germany and Austria. Most typical characteristic of this system is that the teaching-learning processes take place simultaneously in an enterprise and at school. The Dual System has its strengths (low youth unemployment, practice-oriented, motivating, possibilities for career advancement) as well as its weaknesses (not equivalent to general education, extremely complex).

Germany - the majority of young people entering the job market are trained in the Dual System, in which the sponsoring company and „Berufsschule“ work closely together. The company provides the practical side of vocational training as well as the necessary job experience, the „Berufsschule“ provides the theoretical knowledge as well as furthers the general education and personal development of the trainee.

Australia - enterprise education incorporates three concepts: education through enterprise, education about enterprise, education for enterprise. It is directed toward achieving a learning culture which will result in greater numbers of students equipped and enthused to identify, create, initiate and successfully manage personal, business, work and community opportunities.

Školy a podniky sa ako miesta vzdelávania vzájomne dopĺňajú, preto by medzi nimi mala existovať úzka spolupráca. V mnohých európskych krajinách sa to uskutočnilo už dávno, sú však krajiny, kde naďalej pretrváva oddelenie „sveta vzdelávania“ od „sveta výroby“.

Posilnenie spolupráce medzi školami a podnikmi je výhodné pre obe strany, pričom pomáha posilniť rovnosť príležitostí pri získaní zamestnania. Podniky súkromného sektora majú záujem o pracovníkov, ktorým nechýbajú základné ani technické zručnosti, globálna kultúrna výchova, samostatné myslenie a vysoká adaptabilita.

Upevňovanie vzťahov medzi školami a podnikateľským sektorom musí byť založené na schémach pre učňov a zaškoľovaných pracovníkov. Učebné plány pre učňov a zaškoľovanie zamestnancov sú schopné poskytnúť mladým ľuďom požadované vedomosti, životné skúsenosti a prácu vo firme, teda výhody pri vstupe na trh práce.

Užšie vzťahy medzi svetom vzdelávania a svetom práce by tiež mali umožniť podporu a modernizáciu počiatočnej i ďalšej prípravy.

Z výsledkov správy Európskej komisie nazvanej „Sektor remesiel a malé podniky: kľúče k rastu a zamestnanosti v Európe“ vyplýva, že sektor služieb spolu so sektorom remesiel a malých podnikov sú kľúčové pre vytváranie pracovných miest. Je preto potrebné podporiť nástup na novú prípravu v práci a mimo práce, zavádzanie nových pracovných profilov, ktoré vznikajú v odvetví služieb a prípravu na to, ako začať podnikat'.

V súčasnosti rastie záujem o učňovský systém, a to nielen v mnohých európskych krajinách, ale i mimo Európy, kde bol doteraz odsúvaný na vedľajšiu koľaj alebo takmer neexistoval. Hlavným dôvodom sú ekonomické problémy - predovšetkým vysoká miera nezamestnanosti mladých ľudí . Jedným z možných riešení týchto problémov je tzv. duálny systém odborného vzdelávania.

Duálny systém odborného vzdelávania má dlhú tradíciu tak vo Švajčiarsku, ako i v Nemecku a Rakúsku. Je charakteristický predovšetkým tým, že:

- výučba prebieha simultánne na pracovisku - v podniku a v škole
- okrem odborného vzdelania majú učni zabezpečené i vzdelanie všeobecnejšie
- je určený predovšetkým pre mladých ľudí vo veku 16-20 rokov a umožňuje im získať spoločensky a ekonomicky uznávané diplomy potvrdzujúce odbornosť

Okrem silných stránok, ktorými sú predovšetkým

- ◇ nízka nezamestnanosť mladých ľudí
- ◇ prepojenie školy a praxe
- ◇ široký základ
- ◇ motivácia
- ◇ možnosti zvyšovania kariéry
- ◇ pracovná mobilita

má však duálny systém aj určité slabé stránky, ako napríklad

- ◇ neekvivalentnosť so všeobecným vzdelaním
- ◇ málo kurzov pre pomalšie sa učiacich
- ◇ prílišná komplikovanosť
- ◇ obmedzený vplyv štátu

Chcela by som uviesť niekoľko príkladov realizácie odborného vzdelávania formou duálneho systému.

Nemecko

V roku 1969 bol v Nemecku prijatý Zákon o odbornom školení - tzv. *Vocational Training Act*. Niekedy je nazývaný aj „ústavou“, nakoľko predstavuje základ moderného odborného vzdelávania a školenia (VET) v Nemecku - duálneho systému. Duálny systém predstavuje kombináciu zodpovednosti štátu za štruktúru, obsah a rozvoj so zodpovednosťou sociálnych partnerov (zamestnávateľských organizácií alebo zväzov) za prípravu VET a zodpovednosťou podnikov za uskutočnenie školenia.

Prevažná väčšina mladých ľudí vstupujúcich na trh práce je školená prostredníctvom duálneho systému, v rámci ktorého veľmi tesne spolupracujú sponzorujúca firma s odbornou školou. Podnik zabezpečuje predovšetkým praktickú stránku odborného školenia, ako i potrebnú pracovnú skúsenosť. Odborná škola zabezpečuje v prvom rade potrebné teoretické znalosti, súčasne sa však zameriava na podporu všeobecného vzdelania poslucháča (učňa)

a jeho osobný rast. Tieto dve miesta výučby sa navzájom dopĺňajú, pričom každé z nich môže koncentrovať svoj personál a zdroje na vlastné špeciálne ciele.

Učebň a sponzorujúca firma uzatvárajú tzv. *Job-training Contract*, ktorý obsahuje informácie o štruktúre a dĺžke školenia v zhode s federálnymi predpismi týkajúcimi sa školenia, ako i o počte pracovných hodín, dovolenke a plate. Zmluva je registrovaná v príslušnej obchodnej a priemyselnej komore, ktorá zodpovedá za výber vhodných inštruktorov .

Povinná školská dochádzka trvá 12 rokov - skladá sa z 9 rokov všeobecného vzdelania vo forme denného vyučovania, po ktorom nasledujú tri roky externého odborného vzdelania.

Na základe predpisov o *job-training* odsúhlasených na federálnej úrovni je tzv. *Vocational Certificate* uznávaný všetkými nemeckými zamestnávateľmi. Kvalifikovaní pracovníci preto nie sú dlhšie viazaní na podnik, ktorý ich skolil, ale ukončením svojho školenia môžu pracovať vo firme, ktorú si vyberú.

Väčšina kontraktov je uzavretá s podnikmi zamestnávajúcimi menej ako 50 pracovníkov. Odborné školenia však poskytuje len menej ako 50 % podnikov. Napriek tomu, že väčšina učňov je v rámci duálneho systému školená v súkromných spoločnostiach, štát prejavuje veľký záujem o to, aby v rámci odborného školenia boli učňom poskytnuté dostatočné technické znalosti a skúsenosti potrebné pre vykonávanie kvalifikovaného zamestnania. Na jednej strane sa teda každý podnik môže samostatne rozhodnúť, či, koľko a ktorých mladých ľudí chce školiť a vybrať si k tomu najvhodnejší spôsob. Na druhej strane však štát vytvára určitý rámec prostredníctvom zákonov a predpisov, čím zabezpečuje, že odborné školenie v rámci duálneho systému spĺňa očakávania tak systému zamestnanosti, ako i spoločnosti.

Austrália

„*Enterprise education*“, čiže podnikové vzdelávanie, je zamerané na dosiahnutie kultúry vzdelávania, ktorej výsledkom by mal byť vyšší počet študentov schopných a nadšených identifikovať, vytvoriť, začať a úspešne riadiť osobné, obchodné, pracovné a spoločenské záležitosti.

Enterprise education sa týka vzdelania, programov a aktivít v priebehu povinnej a ďalšej školskej dochádzky. Je zamerané na rozvoj kvalifikácie a schopností prostredníctvom radu vzdelávacích aktivít, ktoré umožnia poslucháčom - študentom väčšiu flexibilitu, kreativitu a adaptabilitu v podmienkach rýchleho sociálneho, technologického a ekonomického rastu.

Zahrňa tri pojmy: učenie sa prostredníctvom podniku, učenie sa o podniku a učenie sa pre podnik.

Education through enterprise je zamerané na rozvíjanie kľúčovej kvalifikácie a schopností riešiť problémy, na rozvoj iniciatívy, komunikácie a sebamotivácie.

Education about enterprise slúži na informovanie jednotlivcov o podstate podnikania, predovšetkým malého a stredného, a to hlavne v oblasti priemyslu a obchodu.

Education for enterprise je zamerané na podporu jednotlivcov v ich uvažovaní o založení vlastného podniku, začatí podnikateľskej aktivity a zúčastnení sa na vhodnom školení.

Rastúca internacionalizácia ekonomiky však vedie nielen k vyššej konkurencii, ale súčasne tiež k väčšej globalizácii, regionalizácii a prepájaniu podnikateľských aktivít. Rastie miera využívania nových informačných a komunikačných technológií. V dôsledku toho klesá dopyt po pracovníkoch s nižšou kvalifikáciou. Je preto potrebné kombinovať a integrovať prípravu na profesiu so všeobecnejším vzdelávaním, ktorému by sa mala pripisovať väčšia váha ako doteraz. Namiesto rozvoja príliš úzkych odborných špecializácií musí byť odborné vzdelávanie zamerané na prehĺbenie a rozšírenie vedomostí v širšej oblasti. Malo by umožniť tak získanie odborných znalostí, ako i všeobecnejších (napr. schopnosť učiť sa, postoje k mobilite), čo prispeje k vyššej flexibilitě mladých ľudí i k rozvoju ich odborných postojov.

Kontaktná adresa:

Ing. Michaela Strížencová
Výskumný ústav národohospodársky
Ekonomická univerzita
Dolnozemska cesta 1
852 35 Bratislava
Slovenská republika

Recenzovala: doc.RNDr.Ludmila Macháčová,CSc., proděkanka FES, UPa